

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Turunen, Riina

Title: Muuttaako koronavirüs asennetta konkurssiin?

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © Turunen, 2020

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Turunen, R. (2020, 04.05.2020). Muuttaako koronavirüs asennetta konkurssiin?. What the Hela?. <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/hela/ajankohtaista/blogi/aikasemmat-blogitekstit/muuttaako-korona-asennetta-konkurssiin>

04.05.2020

Muuttaako koronavirüs asennetta konkurssiin?

Riina Turunen

Poikkeuksellisia muutoksia ja lausuntoja

Covid-19 -pandemian vuoksi tehdyt rajoitustoimet ovat johtaneet [synkkiin skenaarioihin](#) Suomen kansantalouden kehityksestä tulevina kuukausina ja vuosina. Yksi keskeinen pelko on yritysten konkurssiaalto. Yritysten romahdusten, työttömyyden ja yksityishenkilöiden maksukyvyttömyyden [on arvioitu](#) voivan kasvaa jopa 1990-luvun alun lamakautta pahemmaksi. Vajaan kolmen vuosikymmenen takaisen [laman vaikutukset](#) olivat pitkäkestoiset. Tulo- ja varallisuuserot kasvoivat vuosien ajan, pitkäaikaistyöttömyys syveni, ja lukuisat yrittäjät menettivät luottotietonsa ja jäivät vuosikausien, pahimmillaan loppuelämän, kestävän velkataakan alaisiksi.

1990-luvun lamakautta tutkinut valtiotieteiden tohtori [Jaakko Kiander totesikin](#), että yksi 1990-luvun laman keskeisimmistä opeista nykyisen koronavirüs vaikutusten hallintaan on estää konkurssiaalto. Suomen hallitus oli samoilla linjoilla ja [julkisti maaliskuun lopulla](#) taloudellisen pelastuspaketin, johon sisällytettiin tietyt ehdot täyttävien yrittäjien työttömyysturva. Päätös on poikkeuksellinen, sillä aiemmin yrittäjät ovat voineet saada työttömyysetuutta ainoastaan tilanteissa, joissa yritystoiminta on lopetettu konkurssin tai muun menettelyn kautta.

Konkurssi johtaa Suomessa usein varsin vakaviin taloudellisiin, sosiaalisiin ja inhimillisiin seuraamuksiin. Konkurssilainsäädäntö perustuu ennen kaikkea likvidointiin, ei rehabilitaatioon. Edellinen keskittyy siihen, että velallisen omaisuus muutetaan tehokkaasti rahaksi ja siirretään velkojille. Jälkimmäinen tukee maksukyvyttömän yritystoiminnan jatkamista ja velallisen paluuta yhteiskuntaan. Luottosuhteeseen sisältynyt riski on siis asetettu ensisijaisesti luotonottajan kannettavaksi, eikä laki ota huomioon lieventäviä asianhaaroja, kuten ulkopuolisten tekijöiden vaikutusta.

Tätä taustaa vasten oikeusministeri **Anna-Maja Henrikssonin** (r) taloudellisen pelastuspaketin julkistamisen yhteydessä [esittämä toteamus "ei ole yrittäjän vika, että maailma on pandemian kourissa"](#) on varsin poikkeuksellinen. Henrikssonista olisi kohtuutonta antaa yritysten vapaasti kaatua konkurssiin tilanteessa, jossa kysyntä on romahtanut pandemian vuoksi tehtyjen rajoitustoimenpiteiden vuoksi. On siis tilanteita, joissa yrittäjä on voimaton ulkopuolisia voimia vastaan. Tällöin yrittäjän ei pitäisi kohtuuttomasti kärsiä. Vaikka vastaavia ajatuksia on silloin tällöin esitetty muun muassa yrittäjien etujärjestöjen ja [entisen oikeusministeri Antti Häkkäsen \(kok.\) toimesta](#), ovat suomalainen konkurssikäsitelmä ja -lainsäädäntö edelleen kaukana rehabilitaationäkökulman omaksuneista oikeusalueista.

Vaiko sittenkään niin poikkeuksellisia?

Vaikka koronapandemian seurauksena annetut yrittäjiä tukevat lausunnot ja päätökset vaikuttavat ennenkuulumattomilta, kuvastavat ne varsin osuvasti ennen teollistumista Suomessa vallinnutta ajatusmaailmaa vararikosta ja vararikkoisista yrittäjistä. Jo silloin lainattiin ja luototettiin. Kuten väistämätöntä oli, toisinaan lainat jäivät maksamatta, ja hakemus konkurssista jätettiin oikeuteen. Se, miten konkurssin tehneelle kävi, riippui siitä, oliko hän "hyvä" vai "huono" velallinen. Rehellisesti, ilman omaa syytä ja vaikutusta vararikoon ajautuneita velallisia tuli kohdella eri tavoin kuin tuhlaavaisia, huikentelevia, epärehellisiä, petollisia tai muuten itse asiansa sotkeneita velallisia.

Juho Rissanen: Rauta kaulassa, 1900. Kansallisgalleria, Ateneumin taidemuseo, Antellin kokoelma.

”Hyvät velalliset” piti säästää pahimmilta seurauksilta, joita olivat elinikäinen velkojen takaisinmaksuvastuu, porvareiyhteisöstä erottaminen sekä vankeus vedellä ja leivällä. Tätäkin äärimmäisempi rankaiseminen oli mahdollista. Nykyajan konkurssin tehneet yrittäjät [ovat toisinaan kuvailleet](#) oloaan julkisessa häpeäpaalussa olemiseksi, mutta esiteollisena aikana häpeäpaalu saattoi odottaa velallista konkreettisesti. Tämä koski tosin ainoastaan petollisuudesta tuomittuja konkurssivelallisia.

Ankarimmat seuraamukset eivät kuitenkaan kohdanneet läheskään kaikkia konkurssivelallisia. Päinvastoin 1800-luvun alkupuoliskolla useat konkurssin tehneet yrittäjät saivat vapauttavan tuomion, mikä vapautti velallisen maksamasta velkoja, joiden maksamiseksi pesän varat eivät riittäneet. Uudelleen aloittaminen helpottui.

Jo 1600-luvun Ruotsissa ulkoisten voimien takia vararikkoon joutuneiden velallisten uudelleen aloittamista tuli tukea. Vaikka 1800-luvulle tultaessa ulkoisiksi voimiksi laskettiin enää tulipalo tai haaksirikko, käytännössä oltiin joustavampia. Vapauttavia konkurssituomioita jaettiin myös esimerkiksi velallisen vanhuuteen, sairauteen ja sosiaaliseen asemaan perustuen.

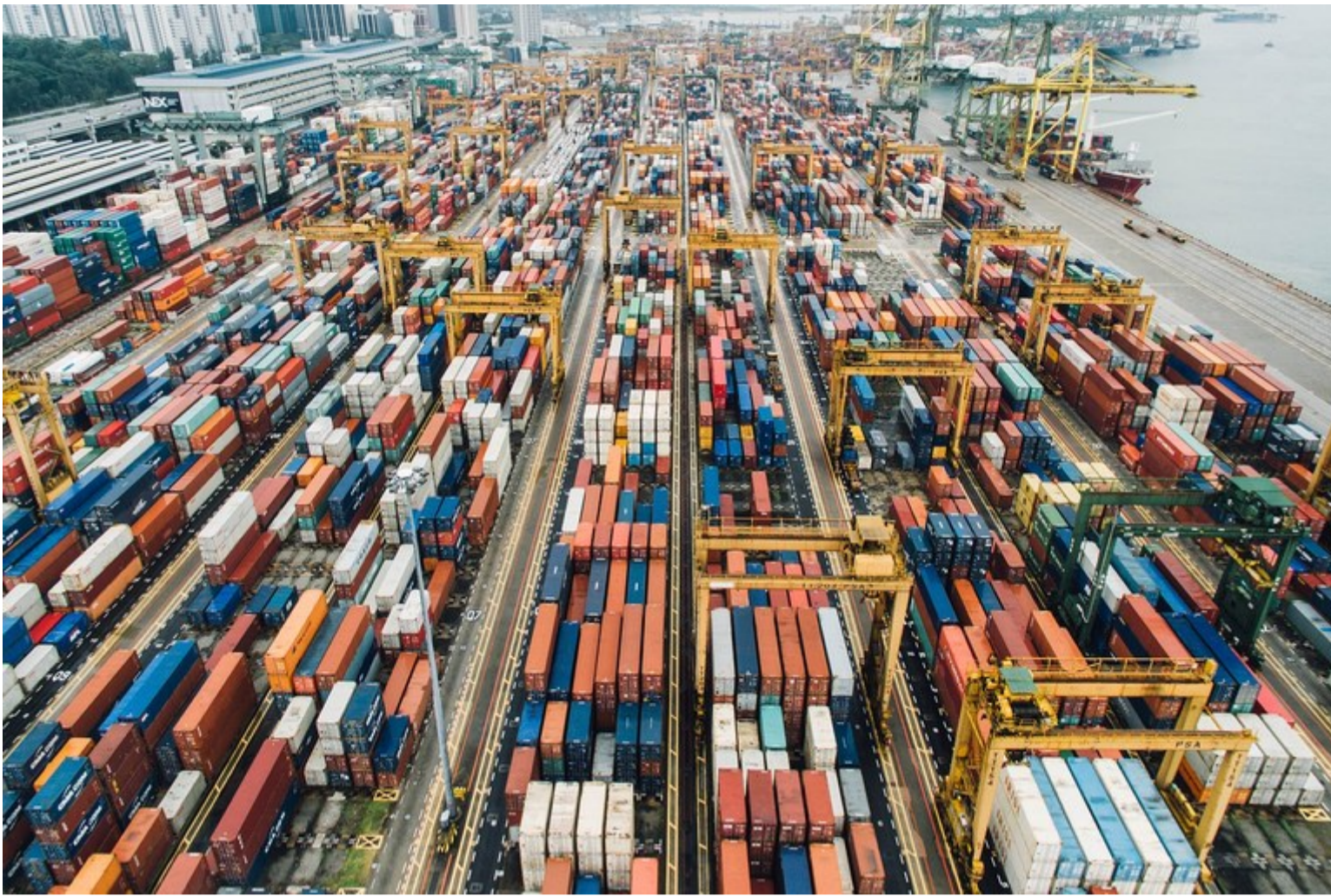
Albert Edelfelt: Talvipäivä Kauppatorilla, harjoitelma, 1889. Kuva: Kansallisgalleria. Omistaja: Suomen valtio. Kokoelma: Rudolf ja Emilie Geselliuksen testamenttikokoelma.

Vaikka konkurssioikeudenkäynti ei ollut päättynyt vapauttavaan tuomioon vaan elinikäiseen konkurssiin, konkurssin tehnyt yrittäjä syrjäytyi täydellisesti varsin harvoin. Tavallisempaa oli se, että konkurssintekijä, usein jopa esimerkiksi puutteellisesta kirjanpidosta rangaistu, löysi pian uuden pestin esimerkiksi kunnallishallinnon tai oikeudenhoidon parista. Monet pienyrittäjät, niin kauppiaat kuin käsityöläiset, palasivat uudelleen entisiin elinkeinotoimiinsa.

Koska moderneja sosiaalietuuksia ei ollut, eikä kunnallinen köyhäinhoitokaan ollut hyvä ratkaisu, oli järkevämpää tarjota vararikon kokeneelle sen ajan sosiaaliturvaa: tilaisuutta elättää itsensä. Näin myös yritystoiminnassaan monenlaisia taitoja oppineiden osaaminen hyödytti edelleen yhteiskuntaa. Kirjoitus- ja lukutaitoinen, numeroiden kanssa osaava ja todennäköisesti kielitaitoinen entinen ulkomaankauppias soveltui erinomaisen hyvin kaupungin huutokauppakamarin johtajaksi. Toisella kauppialla puolestaan oli läheiset suhteet lyypekkiläisiin ja hampurilaisiin tavarantoimittajiin, joiden kautta maahan saatiin kaivattuja ylellisyystuotteita, aina tarpeellista viljaa ja rahoitusta. Jos kaupungin ainoa kultaseppä teki konkurssin ja tätä estettiin jatkamasta jalometallien työstämistä, mistä saatiin nopeasti korvaava ammattilainen tyydyttämään kaupunkilaisten jalometallituotteiden tarve?

Tuhannen taalan paikka muutokselle?

Taluskriisit ovat usein käynnistäneet talouden pelisääntöjen muutoksen. Esimerkiksi 1800-luvun Yhdysvalloissa liittovaltion konkurssilainsäädännön säätämistä edelsi useamman kerran talouspaniikki. Suomessa 1860-luvun nälänhädän aikainen taluskriisi vaikutti välillisesti siihen, millaiseksi konkurssilainsäädäntö pääpiirteissään vakiintui meidän päiviimme asti. 1990-luvun lama synnytti yksityishenkilöiden velkajärjestelylain.

1990-luvun lamasta toipuminen onnistui viennin avulla.

Koronapandemian aiheuttama konkurssiaallon uhka voikin olla mahdollisuus juurruttaa uudenlaista käsitystä konkurssista ja yrittämisestä suomalaiseen yhteiskuntaan. Velkojien etua ajavaa likvidointiparadigmaa ei ole tutkimuksissa voitu osoittaa ainakaan talouskasvun kannalta paremmaksi kuin uutta alkua tukevaa velallisten rehabilitaatiota. Viime vuonna myös EU antoi direktiivin, jonka mukaan lainsäädännössä tulisi siirtyä enemmän kohti rehellisten velallisten säästämistä ja elinvoimaisten yritysten tukemista Yhdysvaltojen mallin mukaisesti. Lainsäädäntö toki heijastaa yleistä moraalialia, mutta kenties tulevaisuudessa käsitys konkurssin tekijästä "huonona" velallisena saa rinnalleen monipuolisempia sävyjä ja vivahteita.

Kirjoittaja toimii Suomen historian tutkijatohtorina Historian ja etnologian laitoksella